

Barn- och ungdomssektorn

**Riktlinjer för hur vi förebygger och bemöter
aggressivitet, hot och våld**

Konflikter

Så snart människor lever tillsammans förekommer konflikter och, om de hanteras rätt, leder de till utveckling av både förutsättningar för våra liv och för oss själva som personer.

Konflikter utlöses nästan alltid av någon sakfråga, men övergår snabbt till att handla om känslor. När sakargumenten tryter övergår gräset ofta till personliga angrepp riktade mot motpartens etiska och moraliska kvaliteter.

Om du kan bemöta andra med respekt, vilket innebär att verkligen se och lyssna, minskar du risken att någon känner sig kränkt och därmed ångestfylld. Med tryggheten i botten kan vi närma oss sakfrågan. Någon har uttryckt det så här:

”Jag är inte din fiende - jag tänker inte attackera dig. Du är inte min fiende – jag tänker inte försvara mig om du attackerar mig. Vi ska tillsammans attackera problemet.”

Tydliggör problemet och se efter vilka försök till lösningar som gjorts förut. Definiera målen och planera hur ni ska kunna nå dem.

För att förhindra att konflikter blir större än vad de behöver, är det viktigt att arbeta förebyggande både med barn och vuxna. Vi behöver prata ofta om vårt förhållningssätt gentemot varandra. Det är viktigt att skolan involverar föräldrarna tidigt i detta arbete och varje klass bör på ett föräldramöte på höstterminen i FK-klass, och sedan återkommande, gemensamt prata om hur barn, personalen i skolan och föräldrarna bör förhålla sig vid uppkomna konfliktsituationer. Det är viktigt att tydliggöra exempel, t ex så här gör vi och det här förmedlar vi gemensamt till barnen. Det är bättre att tydliggöra innan, då det är lätt att också vuxna, som blir involverade, blir irrationella i en sådan situation.

ABC när du grälar:

- A   Använd inte ordet ”aldrig”, som i meningen ”Du lyssnar aldrig på mig.”
- B   Använd inte ordet ”alltid”, som i meningen ”Du håller alltid på så här.”
- C   Tala inte om vad den andre gör och inte gör som är fel, utan tala om vad du själv känner.

”Aldrig och alltid” är sällan en objektiv beskrivning av verkligheten, utan ord för hur du upplever det. Om du lyckas följa dessa regler är chansen mycket större att ni kan tala konstruktivt. Den andre behöver inte försvara sig. Konflikten trappas inte upp. Ni kan lägga energin på att hitta lösningar.

Aggressivitet

Aggressivitet finns i oss alla och vi använder den ofta som försvar när vi känner oss hotade i en situation. Hot kan vara allt från verbal eller fysisk beröring till att inte behärska en situation, t ex socialt eller kunskapsmässigt här i skolan. Aggressivitet kan också vara ett uttryck för något annat, som har med personen att göra, men som direkt inte går att härleda till situationen, t ex hemsituationen, omognad, oförmåga att känna empati, bristande självkänsla eller framtidstro, inlärt beteende m m.

Barn utvecklas ständigt och i perioder blir aggressivitet en tydligare del av barnets utveckling. Barnets själsliga liv kan ibland vara i en större obalans, vilket gör att yttre påverkan ibland skapar ”kaos” lättare. Barnet hanterar inte situationen, känner sig hotat och blir arg. I barns utveck-

ling ingår ständigt att pröva sina inre och yttre gränser – vad jag kan och får, men också vad jag inte kan och inte får. De olika "trotsåldrarna" visar t ex prov på detta. Det är viktigt att ha kännedom om barnets utvecklingsfas, för att kunna möta barnet på rätt nivå. Vuxna har ett stort ansvar i att leda barn i deras mentala utveckling.

Barns aggressivitet är ibland svår att hantera, särskilt då vi uppfattar att vi inte har "kontakt" med barnet. Denna situation kan aktivera olika känslor hos olika vuxna. En känsla av t ex vanmakt kan ibland leda till att vuxna själva agerar med aggressivitet, eller att den vuxne har svårt att engagera sig. Det är viktigt att vuxna får möjlighet att prata med varandra för möjlighet till egen reflektion och planering. Det kan vara mycket arbetsamt för en "utvald" vuxen att ständigt agera gränssättare mot ett aggressivt barn. Barn som är aggressiva behöver ofta hjälp av vuxna för att hitta ett alternativt handlingsätt. Olika vuxna är bra på att hantera olika sorters barn. Detta är naturligt och det är viktigt att ha en diskussion om hur vuxna kan hjälpa varandra utifrån starka och svaga sidor.

Skälen till att barn och ungdomar kan bli aggressiva är, som ovan beskrivits, många. Hos barn och ungdomar med neuropsykiatriska diagnoser, som DAMP, Asberger, Autism m fl, kan aggressivt beteende vara vanligt. Det är viktigt att vuxna som arbetar med sådana barn och ungdomar får kunskap om vad som kan utlösa aggressivitet hos dessa och hur man som vuxen kan förebygga att aggressivitet utlöses. Likväl kan vuxna behöva ingripa fysiskt mot barn och ungdomar som får aggressionsutbrott, särskilt om de riskerar att skada sig själva eller andra. Skolan informerar elever och föräldrar om att sådana ingripanden kan behöva göras.

Vad ska jag göra? – Råd till dig som är vuxen i skolan

Påkalla alltid stöd från någon annan vuxen. Larma alltid 112 vid allvarlig fara!

Skadegörelse:

- Säg till den som skadar eller förstör
- Ta om möjligt reda på vem som orsakat skadan
- Meddela rektor, som beslutar om åtgärd
- Det är mycket viktigt att skadan åtgärdas snarast, för att motverka ytterligare skadegörelse

Vid konfliktfyllda samtal:

- Vid i förväg bokade samtal som misstänks bli konfliktfyllda ska alltid två vuxna närvara
- Använd motpartens förnamn
- Att själv höja rösten eller vara hotfull är bara provocerande och ökar ångesten hos motparten – behåll ditt lugn
- Om stämningen ändå blir hotfull – avbryt samtalet och återkom när parterna lugnat ner sig
- Avkräv inte rättmätiga svar – ge utrymme för olika uppfattningar

Våld och slagsmål:

- Om någon riskerar att skadas allvarligt - gå emellan som skydd, men deltag **inte** i våldet. Riskera aldrig din eller andras säkerhet. Tag hjälp av någon annan vuxen
- Tag reda på vilka som är inblandade och dokumentera.
- Notera vittnen – ge möjlighet till uppföljande samtal. Att se obehagliga saker kan ge upphov till känslomässiga reaktioner hos vittnen.

Aggressivitet

- Vuxna kan ibland behöva ingripa fysiskt mot barn och ungdomar. Ingrip bara om eleven riskerar att skada sig själv eller andra eller ägnar sig åt allvarlig skadegörelse.
- Det är också möjligt att föra ut en elev, som på grund av misskötsel och trots tillsägelse vägrar att lämna undervisningslokalen.
- Tillkalla om möjligt någon annan vuxen, om du måste ingripa.
- Det är en omdömesfråga när man med hänsyn till elevens ålder bör avstå från att ingripa fysiskt. Här är närvaron av flera vuxna i än högre grad påkallad.
- Samtala alltid med din rektor efter att du som vuxen har ingripit fysiskt mot en elev (om det inte finns ett beslutat undantag utifrån specifik arbetsplan runt enskild elev). Samtalet är av vikt både för egen reflektion, men också utifrån säkerhetsaspekt både för vuxen och barn.

Om det förekommer vapen eller tillhyggen:

- Om möjligt omhänderta föremålet
- För undan elever och personal ur farozonen och se till att ingen ”publik” finns
- Tala med personen lugnt och länge, distrahera
- Uppmana personen att lämna ifrån sig vapnet, tillhygget, smällaren, kemikalien e.dyl.
- Avvakta tills hjälp kommer
- Strider det mot annan lagstiftning, t ex Knivlagen, anmäler rektor till polisen

Dokumentation

Alla hot dokumenteras och ska ses som tillbud alternativt olycksfall. Tillbuds/olycksfallsblankett används.

På APT ska vidare tillbuds- och olycksfallsrapporter diskuteras och förslag till vidare åtgärder ges.

När läraren uppmanar eleven att ändra sitt beteende ska orsaken och uppmaningen dokumenteras.

Åtgärden ska följas upp snarast och dokumentationen används. Åtgärdsprogram för sociala föråtgärder ska upprättas om inte eleven ändrar sitt beteende.

Stöd

Sektorn ska informeras och stötta enskilda skolor vid behov samt följa upp händelsen/erna. Således ska rektor stötta enskilda lärare vid behov och lärare enskilda elever samt följa upphandlingen/erna. Kommunens övergripande policy används vid behov och eventuellt krisstöd.

Vid kroppsskada

- Ge första hjälpen enligt följande:
- **Livsfarligt läge** – flytta den skadade till en säkrare plats
- **Andning**
  - om den skadade är medvetslös med bibehållen andning och puls – avlägsna eventuellt främmande material ur munnen och lägg den skadade i framstupa sidoläge.
  - medvetslös utan andning, men med bibehållen puls – skapa fria luftvägar och ge mun- behandling.
  - medvetslös utan andning och puls – ge hjärt- lungräddning.
- **Blödning** – stoppa blödningen genom – högläge av den skadade kroppsdelen och lätt tryck förband vid behov.
- **Chock** – lägg den skadade med huvudet lågt – lugna och förhindra nedkylning
- Vid behov - larma 112
- Sök medicinsk hjälp
- Dokumentera skadan
- Skriv skadeanmälan
- Kontakta ev. krisgrupp

Polisanmälan

Rektor kallar direkt föräldrar till skolan vid hot och våldshändelse, stöd skall hämtas hos polisen (gäller även s.k. underåriga)

Rektor ansvarar för polisanmälan och bedömer behovet utifrån aktuell händelse. Vid de tillfällen rektor inte omedelbart fattar beslut om polisanmälan, åligger det rektor att inom två veckor åter sammankalla berörda parter för att kunna ta ställning i frågan samt göra upp fortsatt planering för hur situationen fortsättningsvis ska hanteras på skolan. *Personal och elev har alltid rätt att som privatperson polisanmäla händelse.*

Vad leder en polisanmälan till ?

Anmälan leder alltid till en utredning. Polisen förhör även underåriga för att ta reda på om brott föreligger. Om så är fallet och den det gäller är under 15 år gör socialförvaltningen en utredning, då man träffar den unge och hans/hennes vårdnadshavare. Därefter tar man ställning till eventuella stödåtgärder för den unge. För den som är mellan 15 och 18 år går polisanmälan även vidare till socialförvaltningen och vårdnadshavare underrättas. Dessa ungdomar kan även ställas inför rätta. En anmälan går aldrig att ta tillbaka.

Övrig anmälan

Allvarlig händelse/tillbud anmäls snarast av rektor till Arbetsmiljöverket enl. §2AML (dödsfall, svårare personskada - allvarlig fara för liv eller hälsa).

Åtgärder vid elevers tillrättaförande enligt Grundskoleförordningen (SFS 2007:378)

- Läraren uppmanar eleven att ändra sitt beteende
- Om det inte hjälper ska läraren kontakta elevens vårdnadshavare
- Läraren får visa ut en elev från undervisningen för högst återstoden av pågående undervisningspass, eller låta eleven under uppsikt stanna i skolan högst en timme efter skoldagens slut
- Om en elev fortsätter att uppträda olämpligt eller gör sig skyldig till upprepade förseelser eller en allvarligare förseelse, ska saken dels anmälas till rektor, dels hänskjutas till elevvårdskonferensen.
- Konferensen ska försöka få eleven att bättra sig genom åtgärder som är anpassade efter elevens individuella förhållanden.
- I extrema undantagsfall...och en ytterst åtgärd, kan elev som hotar, kränker andra eller är våldsamma, förflyttas. Styrelsen beslutar.

Åtgärder vid elevers tillrättaförande enligt Gymnasieförordningen 1992:394

20 b § Rektorn ansvarar för att det finns ordningsregler för varje skola. Dessa skall utarbetas och följas upp under medverkan av lärare och övrig personal samt företrädare för eleverna. Förordning (2006:203).

Åtgärder för elevers tillrättaförande

21 § Om en elev har begått en mindre förseelse eller uppträtt olämpligt, skall läraren på lämpligt sätt uppmana honom att ändra sitt uppförande. Om han inte bättrar sig skall läraren försöka utreda orsaken till beteendet.

Läraren får visa ut en elev från undervisningslokalen för högst återstoden av pågående undervisningspass.

22 § Om en elev gjort sig skyldig till upprepade förseelser eller fortsatt olämpligt uppträdande eller en allvarligare förseelse skall rektor försöka utreda orsaken till beteendet. Vid behov skall skolläkare och annan företrädare för elevvården medverka vid utredningen.

Med ledning av vad som framkommit vid utredningen skall rektor försöka få eleven att bättra sig. Rektor får därvid tilldela eleven en skriftlig varning.

I fråga om elever som inte fyllt 18 år och inte heller ingått äktenskap skall vårdnadshavarna snarast underrättas om åtgärd som avses i [andra stycket](#).

23 § Om syftet med åtgärder enligt [22 §](#) inte uppnås eller om elevens uppförande kan antas inverka skadligt på andra elever eller det finns andra särskilda skäl, får eleven stängas av

från undervisningen helt eller delvis under högst två veckor av terminen eller förvisas från kommunens eller landstingets gymnasieskola för en viss tid, dock högst tre terminer utöver den termin när beslutet meddelas.

Om en elev står under åtal för en gärning, får han förvisas på grund av den bara om han erkänt denna eller om tingsrätten funnit utrett att han begått gärningen. Förordning (1999:844).

24 § Fråga om avstängning eller förvisning avgörs av styrelsen för utbildningen.

Om det bedöms nödvändigt med hänsyn till risken för andra elever och skolans personal får rektor, i avvaktan på att styrelsen skall avgöra ett ärende om avstängning eller förvisning, besluta att med omedelbar verkan interimistiskt avstänga en elev.

Ett beslut om interimistisk avstängning gäller till dess ärendet prövats av styrelsen, dock längst under två veckor.

25 § Styrelsen för utbildningen skall se till att det i ett ärende om avstängning eller förvisning finns en utredning som allsidigt klarlägger de omständigheter som är av betydelse för ärendets bedömning. Styrelsen skall se till att utredningen inleds omgående och genomförs så skyndsamt som möjligt. Eleven och, i fråga om en elev som inte har fyllt 18 år och inte heller har ingått äktenskap, elevens vårdnadshavare skall få tillfälle att muntligen yttra sig inför styrelsen för utbildningen.

Innan beslut om avstängning eller förvisning fattas i fråga om en elev som inte har fyllt 18 år, skall styrelsen för utbildningen samråda med den kommunala nämnd som har hand om sociala frågor för eleven.

Styrelsen för utbildningen får förordna att beslut om avstängning eller förvisning skall gälla med omedelbar verkan.

Råd till dig som är elev - Vad ska jag göra?

Om du bevittnar skadegörelse:

- Säg till den som skadar eller förstör. Det är ju även din miljö och dina pengar.
- Säg till en vuxen

Om någon kränker/är elak mot någon annan genom ord eller i handling:

- Säg ifrån och stötta den som blir utsatt. Ditt stöd kan betyda allt för honom eller henne.
- Säg till en vuxen

Om du märker att någon mobbas/kränks:

- Försök att stoppa mobbningen /kränkningen genom att säga ifrån till dem som mobbar/kränker.
- Ge den utsatta ditt stöd.
- Tala med någon klasstödjare eller någon vuxen/lärare. Räkna inte med att någon annan gör det eller att vuxna ser själva.

Om du bevittnar fysiskt våld:

- Tänk på, att i en hotfull situation kan fysisk kontakt, t ex försök att fösa iväg någon utlösa våldsamt beteende.

- Påkalla uppmärksamhet från andra genom att t ex skrika
- Våga säga ifrån
- Iaktta vad som händer
- I vissa situationer kan du gå emellan som skydd, men deltag aldrig i våldet!
- Sök upp en vuxen/lärare om du behöver prata om det som du varit med om/sett.

**”Du har rätt att vara den du är,
men har inte alltid rätt att göra allt du vill”**

Skolan – Allmän plats?

Skolområdet är inte allmän plats så länge skolverksamhet pågår.

Rektor är den person som avgör vilka personer som ska ha tillträde till skolan.

Följande personer har inte rätt att vara på skolan under skolvecka:

- Elever som tidigare gått på skolan
- Elever som har slutat för dagen och som driver omkring i skolan utan någon giltlig orsak
- Föräldrar, vårdnadshavare och anhöriga har inte rätt att vistas i skolan efter egen bedömning
- Personer som tror att skolgården är en offentlig plats och felaktigt använder den som passage eller uppehållsplats
- Ungdomar som kommer för att ”göra upp”
- Demonstranter som kommer till skolan för att visa missnöje
- Efter skoltid kan skolans lokaler vara uthyrda till annan verksamhet. Det är då viktigt att veta när den verksamheten pågår, när den slutar och vem som är ansvarig för att låsa och stänga lokalerna

Så här gör vi:

- Lokaler som endast i undantagsfall utlånas under dagtid – rektor beslutar
- Fastighetsansvarig/verksamhetsvaktmästare anmäler till kontoret om arbeten av obehöriga ska ske på skolan. Kontoret meddelar kollegiet på morgonmötet
- Personal anmäler till morgonmötet om föräldrar eller andra har för avsikt att besöka skolan
- Varje klasslärare/pedagog, skriver på almanackan om kvällsaktivitet är planerad
- Personal och elever hälsar alltid på obehöriga
- Om obehörig person påträffas ska alltid skolpersonalen fråga vem som söks och om de kan hjälpa till. Bedöms personen behörig hjälper personalen vederbörande.
- Elever som ser obehöriga på skolan säger till sina lärare
- Obehörig person som påträffas på skolgården ombedes lämna skolan
- Om obehörig vägrar lämna skolan påkallar personalen polis
- Vid oplanerade samtal, besök etc ska alltid anhöriga och andra betraktas som obehöriga fram till dess att annan bedömning görs av behörig personal

Förebyggande riskbedömning

Arbetsgivaren (skolan) är skyldig att göra förebyggande riskbedömning minst 1 gång per år.

Arbetsmiljöverkets lathund "Kartläggning av hot och våld" kan användas.

Rektor har ansvaret för att all personal känner till planen. Rektor informerar vid ett protokollfört möte vid läsårsstarten.

Frågor som berör planen ska finnas med i utvecklingssamtal mellan elev-föräldrar-lärare.

Lärare tar upp aktuella frågor på föräldramöten samt håller eleverna ajour med planen.

På barn- och ungdomssektorn och på varje skola ska en samsyn finnas om vad som är hot och våld. Riskbedömning ska även göras på sektorsnivå (lagar ska alltid följas).

För mer information läs Rapport 2004:1, "Tillsammans bygger vi värdegrunden i Strömsunds kommun". (Finns på Arbetsmiljöverkets hemsida)

Planen upprättad i samarbete vårterminen 2008

Arbetsgivare (Barn- och ungdomssektorn)

Kommunal

Läraryrket

Lärarnas Riksförbund

Sveriges Skolledarförbund

SKTF